

Foto: R. Barrett

Status og råd

Havert og steinkobbe betegnes som kystsel og lever i kolonier langs norskekysten. Begge artene beskattes i kvoteregulert jakt. Forvaltningen er basert på landsdekkende tellinger av bestandene hvert femte år. I Stortingsmelding nr. 46 (2008–2009) tilrås Regjeringen en tilpasning av jaktkvotene slik at antall steinkobber skal være ca. 7000 dyr under tellingene i hårfellingsperioden. Havertbestandens nivå skal tilpasses en årlig produksjon av ca. 1200 unger. I de nye forvaltningsplanene for steinkobbe og havert er det lagt opp til strategier for hvordan fangsten skal reguleres i henhold til om bestandene er større eller mindre enn de politiske målnivåene.

Steinkobbe tilbringer mest tid på land i hårfellingstiden (august) og derfor kartlegges bestanden i denne perioden. Kartleggingen gjøres ved flyfotografering og visuelle tellinger på alle kjente lokaliteter. Tellingene gjennomføres på dagtid og ved full fjære, fortrinnsvis under gode værforhold siden det da ligger flest dyr på land. Under tellingene i 1996–1999 ble det registrert ca. 7500 steinkobber langs norskekysten. Etter å ha korrigert for sel som var i sjøen, ved bruk av omregningsfaktorer fra svenske og norske undersøkelser, ble den totale bestanden av steinkobbe i Norge anslått til å være ca. 10 000 individer i 1999. I 2003–2006 ble det registrert ca. 6700 dyr, noe som indikerte en årlig reduksjon i bestanden på om lag 1,5 % sammenlignet med 7500 registrerte dyr. Reduksjonen i bestanden sammen med relativt høy beskatning medførte at steinkobbe ble listet som sårbar på Norsk rødliste 2006, dvs. at det er 10 % sannsynlighet for at arten forsvinner fra norske områder innen hundre år dersom nåværende beskatningsgrad vedvarer.

Nye tellinger i 2011 tyder på en økning i antallet steinkobber på Vestlandet siden tellingene i 2003–2006. I Rogaland var bestanden på nesten 500 dyr (likt målnivået), i Sogn og Fjordane rundt 550 (under målnivået på 670) og i Møre og Romsdal nesten 700 steinkobber (under målnivået på 1000). I Østfold viser årlige tellinger at bestanden er 250–300 dyr, mens det i området Vestfold–Aust-Agder kun ble registrert rundt 50 steinkobber i august 2010. Resultater fra resten av kysten ventes i 2013. I tillegg til steinkobbene langs Norges fastlandskyst, finner vi verdens nordligste bestand av steinkobbe ved Prins Karls Forland på Svalbard. Denne isolerte bestanden er fredet, og er nylig anslått til å utgjøre nesten 2000 individer.

Havertenes årlige ungeproduksjon finnes ved å telle og merke unger i alle kaste koloniene langs norskekysten. I tillegg har også flyfotografering vært brukt i noen områder. Det er nylig blitt utviklet en bestandsmodell for havert i Norge, hvor alle ungetellinger og registrerte fangster siden 1979 inngår. Modellen inkluderer også alder ved kjønnsmodning, drektighetsrate, naturlig dødelighet og beregnet bifangst av havert i fiskeredsaker. Havertbestanden i Norge ble i 1960–70-årene anslått til å være mellom 3000 og 4000 dyr. Modellkjøringene tyder på at bestanden har økt i løpet av de siste 30 årene til en totalbestand på ca. 8700 dyr i 2011. Det må skaffes nye data for ungeproduksjonen for å kunne verifisere modellen, særlig i områder der det har vært relativt stor fangst. Målet er at modellen og oppdaterte data skal brukes til å beregne fangspotensialet for havert, og dermed danne grunnlaget for råd om kvoter.

Til nå har instituttet anbefalt jaktkvoter på 5 % av bestandsanslagene for både steinkobbe og havert (tilnærmet likevektsbeskatning), og som tar hensyn til at det er en betydelig bifangst av kystsel i fiskeriene. I områder med konflikter mellom sel og fiskerier har det vært tilrådd inntil 30 % økning av den anbefalte kvoten. Dokumenterte konflikter i fiskerier som følge av kystselenes tilstedeværelse mangler imidlertid langs norskekysten.

KYSTSEL

Steinkobbe – *Phoca vitulina*

Familie: Phocidae

Størrelse: Hanner: over 150 cm lange og 100 kg, hunnene opptil 150 cm og 80 kg.

Alder ved kjønnsmodning: Ca. 4 år

Parringstid og ungekasting (fødsel): Juni–juli

Hårfelling: August–september

Levealder: Ca. 35 år

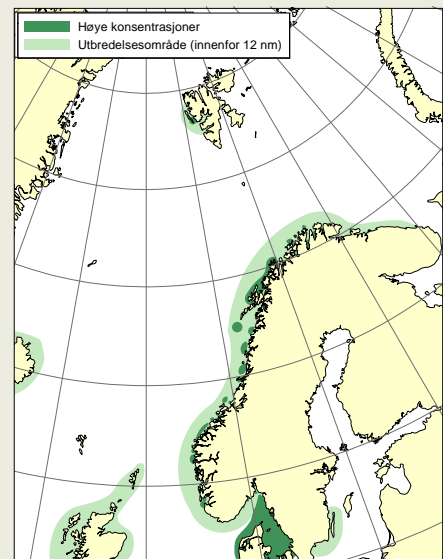
Leveområde: Langs kystene av det nordlige Stillehavet og Atlanterhavet. I Norge er det kolonier langs hele kysten og ved Forlandet på Svalbard. Arten oppholder seg helst på litt beskyttede lokaliteter i skjærgården (skjær og sandbanker som tørrlegges ved fjære sjø). Den er et utpreget flokkdyr.

Føde: Fisk, særlig sei, øyepål og sild. Enkeltindivider kan lære seg å hente mat i oppdrettsanlegg og svømmer opp i lakseelver.

Annet: Sprer torskekevis

Antall: Minimum 6700 i 2003–2006, forvaltningsmål 7000 steinkobber

Kvoteråd: 5 % av bestandsanslagene, med mulighet for inntil 30 % økning av den anbefalte kvoten i områder hvor tettheten av steinkobbe er størst og hvor det kan være konflikter mellom sel og fiskerier.

Figuren viser omtrentlig utbredelse av steinkobbe. Mørk grønn farge indikerer områder med faste kolonier hvor reproduksjon og hårfelling foregår.

The figure indicates harbour seals distribution. Dark green colour indicates reproduction and moulting areas.

Fakta om bestanden:

Steinkobbene er utbredt langs hele norskekysten, men tettheten er størst i Sør-Trøndelag og Nordland. De lever i grupper fra noen titalls dyr til større kolonier på noen hundre individer. Steinkobbe føder unger i slutten av juni. Ungene er godt utviklet når de blir født, og går gjerne i sjøen første dag. Steinkobbene er relativt stasjonære og forvaltes derfor fylkesvis. Merkeforsøk med enkle sveimerker og med elektronisk GPS/GSM-teknologi har vist utbredelsesområder på omkring 70–80 km for steinkobbe, noe som indikerer at det kan finnes mange lokale bestander langs kysten. Dette støttes også av foreløpige resultater fra DNA-analyser, som blant annet viser en tydelig genetisk differensiering mellom steinkobbe i Porsangerfjorden og tilgrensende områder i Vest-Finnmark. Landsomfattende innsamling av DNA for å avklare bestandsforhold er startet.

Foto: M. Polermann

Fangst og bifangst

I 1973 ble det innført totalfredning av kystsel fra svenskegrensen til og med Sogn og Fjordane, og fredning fra 1. mai til 30. november fra Møre og Romsdal til Finnmark som følge av sterk beskatning og fare for utryddelse i noen områder. Lokale fredninger av begge arter har også vært innført i samband med områdefredninger (naturreserver). I 1996 ble "Forskrift for forvaltning av sel på norskekysten" innført. Den skal sikre livskraftige selvbestander langs kysten. Sel beskattes som en fornybar ressurs, og bestandene reguleres ut fra økologiske og samfunnsmessige hensyn. I 1997 ble det innført kvoter for fangst av kystsel.

I perioden 1997–2002 var det rimelig samsvar mellom anbefalte og fastsatte kvoter (tabell), men i 2003 økte Fiskeri- og kystdepartementet kvotene betydelig i forhold til tidligere. I tillegg ble det innført kompensasjon for fangst av havert langs hele utbredelsesområdet og for steinkobbe i Troms og Finnmark, og senere sør til Møre og Romsdal. Dette har ført til en økning i fangsten av begge artene, men den rapporterte fangsten er likevel noenlunde innenfor nivåene for Havforskningsinstituttets anbefalte kvoter, med unntak av steinkobbe fanget i 2006–2009 (se tabell).

Selene kan lett sette seg fast og drukne i fiskeredskap, særlig i bunngarn etter torskefisk og breiflabb. Fra 2006 har Havforskningsinstituttet registrert antall havert og steinkobbe som har druknet i slike garn med hjelp av data fra instituttets kystreferanseflåte. Foreløpige analyser tyder på at det årlig drukner 300–500 steinkobber og 100–200 havert i garn langs kysten.

Kvoter og fangst av steinkobbe og havert langs norskekysten i 1997–2012.

Kvotene anbefales av Havforskningsinstituttet og fastsettes av Fiskeridirektøren.

Quotas and catches of harbour and grey seals along the Norwegian coast in 1997–2012. The Directorate of Fisheries sets the quotas after recommendation by the Institute of Marine Research.

	STEINKOBBE (HARBOUR SEAL)			HAVERT (GREY SEAL)		
	Anbefalt kvote	Gitt kvote	Fangst	Anbefalt kvote	Gitt kvote	Fangst
1997	230	230	60	260	260	36
1998	242	242	83	267	319	34
1999	288	370	308	268	373	130
2000	380	438	359	625	625	176
2001	473	508	466	285	625	105
2002	504	508	412	285	355	110
2003	511	949	457	355	1186	353
2004	511	949	549	368	1186	302
2005	550	989	614	400	1216	379
2006	305	750	660	400	1536	329
2007	350	860	905	360	1186	456
2008	350	860	900	410	1040	458
2009	350	704	585	410	1040	516
2010	413	470	159	460	1040	362
2011	460	460	230	460	1040	111
2012	435	435	355	460	460	64

Kontaktpersoner: Kjell Tormod Nilssen | kjell.tormod.nilssen@imr.no og Arne Bjørge

KYSTSEL

Havert – *Halichoerus grypus*

Familie: Phocidae

Størrelse: Hanner: 2,3 m lange og over 300 kg.

Hunner: opptil 1,9 m og 190 kg.

Alder ved kjønnsmodning: 5–7 år

Parringstid og ungekasting (fødsel):

September–desember

Hårfelling: Februar–april

Levealder: Ca. 35 år

Leveområde: på begge sider av Nord-Atlanteren, i Europa fra Biscaya i sør til Kola i nord, inkludert Østersjøen. Langs norskekysten, fra Rogaland til Finnmark, finnes den vanligvis på de ytterste og mest værharde holmer og skjær.

Føde: Fisk, særlig steinbit, torsk, sei og hyse.

Særtrekk: Hestelignende hode og lang snute.

Flokkdyr som danner kolonier.

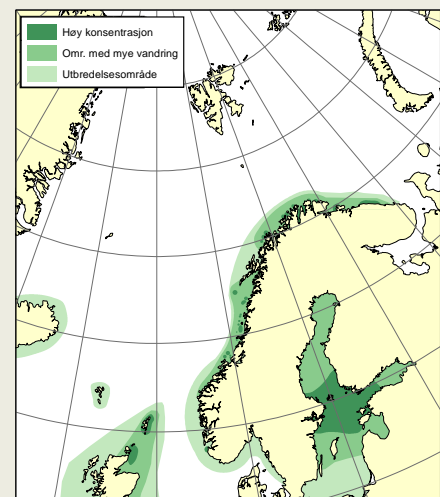
Annet: Er hovedvert for parasitten torskekevis.

Kan skape problemer for fiskere og fiskeoppdrettere ved at den kan spesialisere seg på å hente mat i garn, line og merder.

Antall: Totalbestand (inkl. unger) ca. 8700, forvaltningsmål er en bestand som årlig produserer ca. 1200 unger.

Total ungeproduksjon: 1200–1300 i 2006–2008.

Kvoteråd: 5 % av bestandsanslagene, med mulighet for inntil 30 % økning av den anbefalte kvoten i områder hvor tettheten av kystsel er størst og hvor det kan være konflikter mellom sel og fiskerier.

Figuren viser omtrentlig utbredelse av havert. Områder hvor reproduksjon og hårfelling foregår er indikert med mørk grønn farge.

The figure indicates grey seal distribution. Dark green colour indicates reproduction and moulting areas.

Fakta om bestanden:

Havert finnes med varierende grad av tetthet på de ytterste holmer og skjær fra Rogaland til Finnmark. Haverten er lett kjennelig med hestelignende hode og lang snute. Ungene blir født med hvit fosterpels, og veier 15–20 kg ved fødselen. Dieperioden varer mellom to og tre uker, i løpet av denne tiden øker ungene vekten til 40–60 kg. Havertene er flokkdyr som danner kolonier, særlig i forbindelse med ungekasting (fødsel), parring og hårfelling. Havertene har faste lokaliteter langs kysten hvor kastingen foregår. I området mellom Froan i Sør-Trøndelag og Lofoten er havertens kasteperiode fra midt i september til slutten av oktober, mens havert i Troms og Finnmark, samt i Rogaland, føder unger fra midt i november til midt i desember. Havert blir forvaltet regionalt innenfor områdene Lista–Stad, Stad–Lofoten og Vesterålen–Varanger. Genetiske undersøkelser hos havert viser en klar differensiering mellom de tre forvaltningsområdene.